

6. Вирок Надвірнянський районний суд Івано-Франківської області від 22 січня 2013 року у справі № 0911/3623/2012 // Єдиний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/28740182>.

7. Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 05.04.2013 р. «Про доповнення до інформаційного листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15.11.2012 № 223–1679/0/4–12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод». – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0223740-13>.

8. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. : Право, 2012. –Т. 2. – 664 с.

9. Міщенко М. Принцип індивідуалізації покарання при укладенні угод про примирення та визнання винуватості / М. Міщенко // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 11-12 жовтня 2012 р. – Х. : Право, 2012. – С. 214–217.

10. Тютюгин В.И. Некоторые вопросы назначения наказания по соглашению сторон в связи с принятием нового Уголовного процессуального кодекса Украины / В.И. Тютюгин // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 11-12 жовтня 2012 р. – Х. : Право, 2012. – С. 81–86.

11. Вільгушинський М.Й. Погоджувальне правосуддя у кримінальній юстиції України: актуальні проблеми впровадження та застосування / М.Й. Вільгушинський, М.В. Сіроткіна // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. –№ 6. – С.97–112.

12. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. – Х. : Право, 2012. –Т. 2. – 664 с.

ЗАСЬ І. С.,

ад'юнкт кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.9+351.751:354.42/44

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИННОГО ПЕРешКОДЖАННЯ ЗАКОННИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ В УКРАЇНІ

На підставі узагальнення емпіричного матеріалу та проблем причинності, які досліджуються в теорії кримінології, автор поставив собі завданням з'ясувати особливості детермінації злочинного перешкодження законній професійній діяльності журналістів в Україні, визначити загальні детермінанти такого перешкодження у сучасних умовах.

Ключові слова: засоби масової інформації, журналіст, детермінація, причини, умови, запобігання.

На основании обобщения эмпирического материала и проблем причинности, которые исследуются в теории криминологии, автор поставил задание выявить особенности детерминации преступного воспрепятствования законной профессиональной деятельности журналистов, определить общие детерминанты такого воспрепятствования в современных условиях.

Ключевые слова: средства массовой информации, журналист, детерминация, причины, условия, предупреждение.

Based on empirical generalizations and issues of causality are investigated by leading criminologists, the author set out to find out the features of the determination of criminal obstruction of journalistic activities, identify common determinants such interference in the modern world.

Key words: media, journalist, determination, causes, conditions, prevention.

Вступ. За своєю сутністю та змістовим наповненням відомості про детермінанти злочинів, зокрема передбачених ст. 171 КК України, є невіддільною складовою їх кримінологічного аналізу. При цьому загальновідомий у науці є той факт, що вивчення детермінант має важливе методологічне значення, оскільки визначає сенс і зміст соціально-правової природи злочинності, соціалізації особи злочинця, сприяє розробці спеціально-кримінологічних заходів запобігання.

Не дивлячись на невелику кількість зареєстрованих злочинів, передбачених ст. 171 КК України у минулих роках (6 – у 2009 р.; 9 – у 2010 р.; 3 – у 2011 р., 18 – у 2012 р.), вбачається тенденція до різкого зростання

вчинення цих злочинів. Так, у 2013 році слідчими було розпочато 137 кримінальних проваджень за фактами перешкоджань законній професійній діяльності журналістів. Тому є усі підстави вважати, що вони відзначаються підвищеною суспільною небезпекою і потребують належних заходів реагування. А це, в свою чергу, вимагає з'ясування детермінант злочинів, передбачених ст. 171 КК України.

Комплексному дослідженню проблем детермінації та причинності злочинів присвячено чимало праць провідних науковців у сфері кримінології, психології, соціології та інших наук. Загалом, проблемі кримінологічної детермінації присвятили свої наукові доробки В.В. Голіна, О.М. Джужа, А.П. Закалюк, В.Н. Кудрявцев, О.М. Костенко, Н.Ф. Кузнецова, І.А. Петін, В.І. Шакун та інші науковці.

Постановка завдання. Зважаючи на складність ряду положень теорії детермінації та неможливість через високий рівень наукової абстракції перевірити їх емпіричним шляхом, багато питань пізнання та розуміння детермінації суспільних процесів та утворень ще не утвердилися в науці, не отримали надійної і точної інтерпретації. Зокрема, ситуація у сфері діяльності засобів масової інформації, що склалася в країні, вимагає розгляду даного питання з позицій кримінології з метою вироблення ефективних шляхів запобігання законній професійній діяльності журналістів.

Результати дослідження. Виходячи з того, що діяльність щодо запобігання злочинності має системний характер, їй притаманні специфічні об'єкти, суб'єкти, засоби запобіжного впливу. В ній науковці виділяють загальне, спеціальне та індивідуальне запобігання злочинності. Саме тому, враховуючи системний характер детермінації злочинності, об'єкт запобіжного впливу є складним. На думку А.І. Долгової, ним є: 1) зовнішні для злочинності обставини, а якщо мова йде про індивідуальну злочинну поведінку, – зовнішні для її суб'єкта – злочинця; у т. ч. поведінка потерпілої сторони; 2) процеси, що відбуваються в самій злочинності, які призводять до відтворення, нерідко розширеного, злочинної поведінки, або – стосовно злочину – процеси, що залежать передовсім від самого злочинця; 3) процеси взаємодії злочинності та суспільства (зокрема, зміцнення системи соціального контролю, контролюючих та правоохоронних органів) [1, с. 434-435]. Цю тезу можна застосувати й щодо детермінації злочинів, передбачених ст. 171 КК України, з врахуванням того, що об'єктом такої кримінально протиправної поведінки є встановлений порядок здійснення законної професійної діяльності журналіста.

Детермінація – поняття, похідне від латинського *determiner* (зумовлювати), і визначає процес визначення, зумовлення [2, с. 181]. Детермінація злочинності, насамперед, пояснює, звідки виникають такі негативні явища об'єктивної дійсності, та яким чином відбуваються процеси їх відтворення. Окрім того, з точки зору онтології, вивчення проблематики детермінаційних процесів є важливим для розуміння природи особи злочинця, яка чинить перешкоджання законній професійній діяльності журналіста, та для вироблення стратегічних та тактичних заходів запобігання злочинним проявам у цій сфері суспільних відносин.

У літературі визнається, що причини – це ті чинники, які породжують злочинність як свій наслідок. Умови ж безпосередньо не продукують дане явище, але супроводжують його причини, забезпечують їх розвиток і тим самим сприяють виникненню і поширенню злочинних проявів у суспільстві [3, с. 123; 2, с. 232; 4, с. 57; 5, с. 7].

На думку А.Р. Ратінова, причиною злочину є суб'єктивний чинник – дефекти психології індивідуумів, соціальних спільностей. Своєю чергою, соціальні чинники, що зумовлюють формування криміногенної психології, виступають як умови злочинності [6, с. 71]. Інакше кажучи, причина створює можливість певного наслідку, для настання якого потрібні ще й умови.

Слід погодитись з А.П. Закалюком, котрий вказує, що антисуспільна спрямованість особистості, яка є безпосередньою причиною злочину, спричинюється та обумовлюється не однією, а багатьма причинами та умовами різного характеру [9, с. 199]. Потрібно зібрати інформацію, яка містить ознаки, що характеризують умови, які сприяли або перешкоджали вчиненню злочину, зокрема зовнішні умови, внутрішні особливості їх сприйняття особою, що вчиняє злочин, її соціальний статус, спрямованість особистості, потреби, інтереси, цінності й орієнтації, психологічний склад, зумовлену ними стійку (генеральну) мотивацію тощо [7, с. 9]. Не є винятком і злочинність щодо журналістів, пов'язана із здійсненням їх законної професійної діяльності, як частина загальної злочинності.

Крім того, останнім часом спостерігаються тенденції до дослідження причин та умов злочинної поведінки за допомогою статистичних порівнянь, створення моделі особистісних і соціальних характеристик окремих індивідів та визначення ступеня схильності їх до злочинної поведінки. Проте, за висловом В.І. Шакуна, поза увагою лишаються загальні і соціальні причини та умови злочинності, що провокують індивідів на вчинення правопорушень і злочинів [8, с. 51].

Предметом запобіжного впливу у даному дослідженні є детермінанти злочинів, які пов'язані із перешкоджанням законній професійній діяльності журналістів, на котрі мають бути спрямовані запобіжні заходи. Погоджуючись з тим, що об'єктом є сукупність явищ і процесів на різних соціальних рівнях [9, с. 102], вважаємо, що загальне запобігання має здійснюватися передусім щодо обставин, які мають зовнішній для такої злочинності характер, зокрема неоднозначне ставлення до досліджуваної категорії осіб з боку суспільства та окремих осіб, діяльність яких може бути висвітлена та розкритикована у ЗМІ.

Набір криміногенних детермінант, які сприяють (спричиняють) вчиненню злочинів, передбачених ст. 171 КК України, є приблизно однаковим на макрорівні, однак при розгляді окремих випадків перешкоджання законній професійній діяльності журналістів мають особливо враховуватися та аналізуватися ще й ті, які притаманні лише йому.

Так, на макрорівні більш криміногенними для вчинення перешкоджання законній професійній діяльності журналістів в Україні виявилися економічні, соціальні, соціально-психологічні, культурно-виховні та деякі інші детермінанти [10, с. 56]. У своїй взаємодії вони породжують морально-соціальну дезорганізацію суспільства, викликають емоційно-психологічну напругу серед населення тощо [11, с. 78], а також породжують почуття несправедливості. Її ступінь визначається глибиною невідповідності між офіційно проголошеними цінностями, цілями й реальними можливостями досягнення їх конкретною особою.

Зазначений підхід дозволив визначити загальні детермінанти перешкоджання законній професійній діяльності журналістів у сучасних умовах, а саме:

1. *Економічні й соціальні чинники* криються у глибинних соціально-економічних і політичних суперечностях (погіршення психологічного стану суспільства, зниження інтелектуального його прошарку, руйнування духовності і законності, підвищення міжособистісної й міжгрупової конфліктності, агресивності тощо) [234, с. 147]. Криміналізація економіки відбувається при суттєвому порушенні інтересів суспільства і громадян, непрозорістю та відсутністю дієвого контролю за фінансово-економічними процесами в країні. Все це створює підґрунтя для появи у суспільстві потужної фінансової бази, розподілу сфер впливу, в тому числі на ЗМІ та журналістів, що їх представляють.

Хоча внаслідок зростання рекламного ринку дещо збільшилася кількість незалежних видань, багато проблем залишаються. Більшість медіа служать виразниками інтересів окремих фінансово-політичних угруповань. Водночас український телеринок все ще залишається сильно розподіленим між основними українськими бізнес-групами, які конкурують не лише в економіці та політиці, але і в медіа-сфері, зокрема в телебаченні. Подекуди законодавство надає найліпші способи захисту від зазіхань преси і яким іноді так спокусливо зловживати. Тому, на нашу думку, на перше місце тут виходить свобода інформації та позиція правоохоронних органів та судів, діяльність яких повинна бути спрямована на захист інтересів суспільства та його окремих членів.

2. *Політичне протистояння*, в ході якого журналісти стають своєрідним «інструментом» у протистоянні владних структур, через що підвищується їх віктимність у таких ситуаціях. Для більшості власників ЗМІ згадують не для отримання прибутку, а засобом впливу на громадськість та владу.

3. *Деідеологізація суспільства і деформація правосвідомості населення*. Перехід до ринкової економіки, негативні наслідки цього процесу обумовили зміну моральних цінностей в суспільстві. Девальвуються та зміщуються на задній план такі загальноприйняті в цивілізованому світі моральні орієнтири, як патріотизм, почуття вдячності, моральність тощо.

4. *Недоліки у роботі правоохоронних органів*. Діяльність правоохоронних органів послаблюється частими змінами керівництва, недостатнім фінансуванням, відтоком кваліфікованих кадрів, відставанням у технічному забезпеченні правоохоронних органів, протизаконною взаємодією правоохоронців з криміналітетом, який здійснює тиск на журналістів, відсутністю належної взаємодії у співпраці правоохоронних органів із ЗМІ і, як наслідок, – небажанням пов'язувати погрози на адресу журналістів з їх професійною діяльністю.

5. *Недоліки чинного законодавства України та правозастосовної практики*. Негативно позначається існування в КК України суміжних з перешкоджанням законній професійній діяльності журналістів складів злочинів, недосконалість редакції диспозиції ст. 171 КК України, відсутність однозначного розуміння поняття «професійна діяльність журналіста», плутанина у розмежуванні понять «діяльність журналіста» і «журналістська діяльність», відсутність гарантій електронних ЗМІ та ін. Тлумачення цих понять віддається на розсуд правозастосовника. Не вирішена ця проблема й на рівні роз'яснень Верховного Суду України. Означене вище веде до помилок під час кваліфікації злочинів, передбачених ст. 171 КК України. Крім того, доступ журналістів до інформації стає все більш складним. Зокрема, положення Закону України «Про інформацію» в частині права на отримання інформації і санкцій за відмову в ній практично не працюють.

Необхідно зазначити, що в законодавстві України захисту прав журналіста приділяється достатньо уваги. Україна займає одне з перших місць на пострадянському просторі за кількістю та якістю законів, що присвячені діяльності мас-медіа. Проте рівень застосування цих законів на практиці, на жаль, недостатній.

6. *Зниження рівня свободи слова*, що полягає в обмеженні конституційного права громадян на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, права вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію, необхідну їм для реалізації своїх прав, свобод та законних інтересів;

7. *Підвищена віктимність журналістів-жертв злочинів, передбачених ст. 171 КК України*. Іноді вони характеризуються досить високим рівнем віктимності через наявність у них певних негативних особистих якостей (самозакоханість, пихатість, нездорова цікавість, яка нерідко видається ними за професійну якість журналіста, зневажливе ставлення до окремих норм поведінки, які, на їх думку, не стосуються їх самих, схильність до епатажних вчинків).

Наведені детермінанти, що продукують вчинення злочинів, пов'язаних із перешкоджанням законній професійній діяльності журналістів, не є вичерпними, що цілком закономірно, бо пізнання, як і власне середовище і його фактори, знаходяться в постійному русі. Слід відзначити, що вони є так званими загальними детермінантами, що впливають як на рівень загальної злочинності, так і на перешкоджання законній професійній діяльності журналістів зокрема.

На наступному рівні детермінант існують лише деякі з чинників, які також часто зберігають статус умов, а не причин як явищ (або їх сукупності), що породжують, викликають інші – можливі їх наслідки [234, с. 57-58]. Це вчинення злочину на мікрорівні, для дослідження якого треба вивчити спричиняючі причини-умови у сфері родини, з якої походить злочинець, трудових колективів, навчальних закладів та ін. Указані сфери належать до мікросередовища людини, яке, як відомо, складається з окремих особистостей і малих груп. У ньому міжособистісні відносини, як правило, є відзеркаленням економічних, суспільно-політичних, культурних та інших відносин у певному суспільстві [205, с. 11]. За словами Ю.М. Антоняна, соціальне середовище, зокрема, мікросередовище, породжує цінності, норми поведінки й ідеологічні уявлення, які, у свою чергу, дозволяють людині зрозуміти, переосмислити й перетворити це середовище [205, с. 16].

Указані чинники представлені не ізольовано в межах особистості. Вони нерідко є відзеркаленням процесів і явищ на інших, більш узагальнених рівнях. Адже унікальною особливістю причинних зв'язків у царині соціального життя є те, що вони проходять через свідомість людей і виражаються в цілях і мотивах їх вчинків [236, с. 11]. У зв'язку з цим проблема співвідношення детермінант злочинності й індивідуальної злочинної поведінки є вельми актуальною. Вони співвідносяться не лише як загальне й особисте, яке є різноманітнішим, бо має індивідуальні, неповторні риси. Чинники одиничного представлені серед тих, які їх обумовлюють на більш високому рівні і навпаки. Так, якщо серед причин одиничного більшості кримінологів відмічають матеріально-економічне благополуччя людей, то цей же чинник можна виявити в житті й окремої людини, яка вирішила вчинити злочин [204, с. 63,64]. Окрім цього, на причини останнього впливають багато інших чинників, серед яких (а) мотиви вчинення «перешкоджання», (б) статус злочинця, (в) потреби й цінності злочинця, (г) вплив потерпілої особи тощо.

Висновки. Таким чином, питання детермінації перешкоджання законній професійній діяльності журналістів слід віднести до дискусійних у кримінологічній науці. Нами взято за основу підхід діалектичного детермінізму. Щодо аналізу саме детермінант злочинів, передбачених ст. 171 КК України, то використовувалася система детермінації цього злочину на 2-х рівнях – макро- та мікрорівні й рівні особистості злочинця. Звичайно, такий поділ є умовним, а його елементи взаємозумовлені й тісно взаємопов'язані.

Виявлені детермінанти дозволяють також визначити заходи запобігання цьому суспільно-небезпечному прояву злочинності. Боротися з таким явищем можна за допомогою лише таких заходів, що спрямовані як на загальне покращення соціальних умов життя кожного конкретного члена суспільства, так і на цілеспрямоване запобігання негативному впливу спеціальних та конкретних (в тому числі психологічних) факторів щодо окремих типів чи видів злочинності. Тому й цілцього спрямування заходів щодо боротьби з вчиненням злочинів, передбачених ст. 171 КК України, має проводитися відповідно до характеру дії вказаних детермінант. Слушною з цього приводу є думка А.М. Яковлева про те, що розрахунок тільки на страхітливий, стримуючий силу покарання у боротьбі зі злочинністю був би недалекоглядним і неефективним. Добре соціалізована людина не вчиняє злочини зовсім не зі страху перед загрозою покаранням, а в результаті успішної соціалізації [12, с. 161].

Отже, проблема причин та умов злочинності, без перебільшення, є центральною для кримінологічної науки. Від її з'ясування та вирішення залежить досягнення головної мети кримінології – наукове обґрунтування рекомендацій щодо запобігання злочинності. Не є винятком і злочини, передбачені ст. 171 КК України, з'ясування основних детермінант вчинення яких дасть можливість виробити найбільш оптимальні напрямки запобігання злочинам щодо таких специфічних суб'єктів, як журналісти.

Список використаних джерел:

1. Долгова А.И. Криминология: учеб. для юрид. вузов / А.И. Долгова. – М. : Изд. группа НОРМА – ИНФРА М, 1999. – 784 с.
2. Максимов С.В. Эффективность общего предупреждения преступлений / С.В. Максимов. – М. : Акад. МВД РФ, 1992. – 131 с.
3. Кудрявцев В.Н. Криминология / В.Н. Кудрявцев, В.Е. Эминов. – М., 1995. – 307 с.
4. Даньшин И.Н. Преступность: понятие и общая характеристика, причины и условия: учеб. пособие / И.Н. Даньшин. – К. : УМКВО, 1988. – 88 с.
5. Джужа О.М. Криминология : підручник / О.М. Джужа, Я.Ю. Кондратьев та інші. – К. : НАВСУ, 2004. – 179 с.
6. Ратинов А.Р. Психологическое изучение личности преступника / А.Р. Ратинов. – М. : Юрид. лит., 1981. – С. 19–22.
7. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3-х кн. / А.П. Закалюк. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2007. – Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – 424 с.

8. Шакун В.І. Нинішні проблеми боротьби із злочинністю й урбанізація / В.І. Шакун // Право України, 1997. – № 7. – С. 49–53.
9. Даньшин І.М. Кримінологія: Загальна та особлива частини: підручник для студентів / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман, О.В. Лисодєд. – Харків : Право, 2003. – 352 с.
10. Даньшин І.М. Кримінологія. Особлива частина: навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. закл / І.М. Даньшин. – Х. : Право, 2003. – 351 с.
11. Головкін Б.М. Сімейно-побутові конфлікти у системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень : монографія / Б.М. Головкін. – Х. : Нове слово, 2004. – 185 с.
12. Яковлев А.М. Теория криминологии и социальная практика / А.М. Яковлев. – М. : Наука, 1985 – 247 с.

КАМЕНСЬКИЙ Д. В.,
кандидат юридичних наук, завідуючий
кафедрою галузевих юридичних дисциплін
Бердянського інституту державного
та муніципального управління
(Класичний приватний університет)

УДК 343.97

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КОРПОРАТИВНИЙ ЗЛОЧИН У США: РЕЗУЛЬТАТ МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАОХОЧЕННЯ ЧИ ПРАВОСВІДОМОЇ ПОВЕДІНКИ?

Статтю присвячено дослідженню основних положень федерального законодавства і практики, що регламентують повідомлення про скоєння корпоративних злочинів у США.

Ключові слова: злочин, повідомлення, інформатор, корпорація.

Статья посвящена исследованию основных положений федерального законодательства и практики, регламентирующих сообщения о совершении корпоративных преступлений в США.

Ключевые слова: преступление, сообщение, информатор, корпорация.

The article is devoted to researching basic federal and practice provisions that regulate whistle blowing on corporate crimes in the USA.

Key words: crime, notification, whistleblower, corporation.

Вступ. Будь-яка цивілізована держава світу прагне докласти максимальних зусиль для протидії злочинності. Заходів такої протидії чимало. Вони застосовуються по-різному, по-різному співвідносяться між собою і, відповідно, часто дають різні результати. Одним із таких заходів є стимулювання активної правосвідомої поведінки громадян в частині повідомлення про відомі їм злочини, що були вчинені, вчиняються чи лише готуються. Особливо актуальним є таке заохочення в контексті протидії високолатентним злочинам на кшталт хабарництва, ухилення від оподаткування, легалізації злочинних доходів, зловживання владою та деяких інших діянь, традиційно іменованих білокомірцевими.

На фоні надзвичайно високої поширеності злочинів корисливої спрямованості в сучасній Україні і водночас досить низького рівня правосвідомості та правової культури наших співвітчизників звернення до зарубіжного досвіду заохочення позитивної поведінки громадян в частині повідомлення про відомі їм злочини видається актуальним і своєчасним. У наступних рядках пропонуємо звернутись до американської теорії й практики з досліджуваного питання, адже в США процеси удосконалення положень матеріального, процесуального законодавства про стимулювання повідомлення про злочини, а також практики його застосування були розпочаті давно й піддаються постійному удосконаленню.

Водночас предметом запропонованого в цій статті дослідження ми обрали положення законодавства США в частині юридичної регламентації повідомлення про вчинення саме корпоративного злочину. Адже шкода, що завдається державі та суспільству в цілому внаслідок протиправних процесів у корпоративному секторі на порядок більша, ніж шкода від одиничних злочинів, скоєних фізичними особами.

Постановка завдання. У наступних рядках статті пропонуємо розглянути основні детермінанти, ознаки заохочувальних норм та юридичні гарантії для осіб, які повідомляють про такі злочини. Одразу хотілось би зауважити, що з метою більш повного розкриття змісту інформаторства в американському федеральному законодавстві у статті розглядатимуться положення про повідомлення в контексті злочинів, що вчиняються не лише представниками корпорацій, а й службовцями органів влади. Такий

